

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Helena Rööpman

TARTUMAA LASTEAIASÕPETAJATE ARVAMUSED 5-6AASTASTE LASTE
SÕNAVARA SUURENDAMISE KOHTA LOODUST KAASATES

Bakalaureusetöö

Juhendajad: Maret Olo

Marianne Olbrei

Läbiv pealkiri: Sõnavara suurendamine

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendajad: Maret Olo (MA); Marianne Olbrei (MA)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Irja Vaas, (MA)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2016

Resümee

Tartumaa lasteaiaõpetajate arvamused 5-6aastaste laste sõnavara suurendamise kohta loodust kaasates.

Käesoleva uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada Tartumaa lasteaiaõpetajate arvamused 5-6aastaste laste sõnavara suurendamise kohta loodust kaasates. Uurimus viidi läbi märtsis 2016. Käesolev töö tugineb 60 Tartumaa 5-6aastaste laste õpetajate vastuste analüüsile. Mõõtevahendiks oli online-vormis küsitlusankeet. Tulemused näitasid, et õpetajad peavad looduses saadud kogemusi olulisteks ning viivad igal kuul õues tegevusi läbi. Veel selgus, et õpetajad eelistavad tegevustes kasutada naturaalojekte uute mõistete õpetamiseks ning lasteaia õuealal leiduvat loodust kasutavad õpetajad ära iseloomustavate sõnade õpetamisel. Märksõnad: loodus, sõnavara suurendamine

Abstract

Tartumaa kindergarten teachers opinions teaching vocabulary to 5-6 year old children through nature.

The aim of the present research was to study the importance of nature in learning process on the example of Tartumaa 5-6 year old children's kindergarten teachers. The research is based on the analysis of the survey that was conducted among 60 Tartumaa kindergarten teachers who work with 5-6 year old children. The results of the analysis showed that teachers hold great significance to the experiences which are gained in the great outdoors and teachers organize learning activities in every month of the year. The results of the analysis showed, that teachers prefer using nature objects when teaching new definitions and nature in the kindergarten yard is used to teach characteristic words.

Keywords: teaching, nature

Sisukord

Resümee	2
Abstract	2
Sisukord	3
Sissejuhatus	4
5-6aastase lapse kõne areng	4
Sõnavara	5
<i>Sõnavara suurendamine</i>	6
<i>Sõnavara suurendamine loodust kaasates</i>	8
Uurimuse eesmärgid ja uurimusküsimused	10
Meetod	10
<i>Valim</i>	10
<i>Mõõtevahend</i>	11
<i>Protseduur</i>	11
Tulemused	12
Arutelu	16
Autorsuse kinnitus	19
Kasutatud kirjandus	20
Lisa 1. Küsitlusankeet lasteaiaõpetajale	

Sissejuhatus

Üheks lugemise osaoskuseks on sõnavara, mille esmane omandamine toimub läbi spontaanse suhtlemise (Karlep, 2003b). Kuna sõnavara õpetamise baasiks on kujutlused, ümbritsevate objektide tajumine ja rühmitamine (Karlep, 2003a), on oluline õppimisse kaasata ka ümbritsev keskkond, sest lapsel on uue sõna tähendust lihtsam mõista, kui see on visualiseeritud (Gamliel & Kreiner, 2013). Dymant (2005) kirjutas, et sõnavara saab laiendada ka õues õppimise kaudu, sest välitingimustes omandatul on laste jaoks suurem tähendus kui siseruumis õpitul. Tänapäeval aga väheneb laste kokkupuude loodusega üha rohkem, sest kiire elutempo ning elu linnades ei võimalda palju kontakti loodusega (Malone, 2007). Reaalsed kogemused välitingimustes avardavad aga laste teadmisi tunduvalt rohkem kui harjumuspärane raamatu- ja/või internetipõhine lähenemine. Sellegärast vajavad praeguse aja lapsed õpetajaid, kes oskaksid loodust õppimisse kaasata (Abel, 2010). Loodust tuleb kasutada õppimiseks erinevate meelte abil, sest loodus ise ongi koht, mis õppida aitab (Sarv, 2008). Lisaks toetavad nimetatud väidet ka valdkonnad *Keel ja kõne* ning *Mina ja keskkond*, sest nende valdkondade eesmärgid on omavahel tugevalt seotud – mõlema nimetatud valdkonna eesmärgid saab toetada ja õpetada teise valdkonna kaudu.

Ka õpetajate endi jaoks on õuetegevused olulised (Buinitskaja, 2014) ja nad tahaksid rohkem teada õuesõppe meetodite kasutamise kohta. Erinevad uurimused, kuidas loodust õppetöösse kaasata, on näidanud, et õuesõppe läbiviimiseks on oluline lasteaia õueala mitmekesine loodus (Abel, 2010). Õuetegevuste positiivseks pooleks on veel see, et lapsed saavad olla vabalt õues ning seeläbi on tegevustes lapsel võimalik vahetult kogeda, vaadelda ja suhelda (Kibal, 2014). Dymant (2005) leidis, et kõik õpetajad ei kasuta siiski ära õueala võimalusi õppimiseks. Probleemist lähtuvalt on käesoleva uurimuse eesmärk välja selgitada Tartu maakonna lasteaiaõpetajate arvamused 5-6aastaste laste sõnavara suurendamise kohta loodust kaasates. Sarnast uuringut ei ole käesoleva töö autorile teadaolevalt varem läbi viidud.

5-6aastase lapse kõne areng

Kõne arengust rääkides peetakse tavaliselt silmas sõnavara, sest kõne arendamise lähtekohast on oluline just sõnavara kujundamine, lisaks toob Karlep (2003a) esile ka lause ja teksti tasandid ning selle, et vajadusel tuleb tähelepanu pöörata ka sõnade hääldusele. Kõne arengu seiskohalt on veel oluline oma tegevuse keeleline vahendamine, kujutlused, mõisted ja

sõnatähendused, sest kõne abil on lapsel võimalus suunata ning reguleerida teiste käitumist ja tegevust, lisaks aitab kõne suhete loomisel ja aitab suhteid ka hoida (Hallap & Padrik, 2008a).

5-aastane laps kasutab oma kõnes peamiselt baas-, ahellauseid (Hallap & Padrik, 2008a) ning ka põimlauseid. Tema kõne sarnaneb täiskasvanu omaga ja 5-aastane laps on suuteline vastavalt vestluspartneri eale enda kõnet kohandama (Smith et al., 2008). Ka kasutab 5-aastane laps kõnet info saamiseks ja uute teadmiste omandamiseks (Männamaa & Marats, 2009a). Lisaks muutub lapse kõne grammatiliste vormide poolest rikkamaks, laps mõistab ja kasutab nud- ja tud-keskksõna, tegusõna täis- ja lihtminevikku ning tingivat kõneviisi (Karu & Laane, 2008).

6-aastane laps kasutab oma kõnes samuti liitlauseid (Hallap & Padrik, 2008a), suhtlemisel on isikuline ja ta küsib palju küsimusi. Sõnavara aktiivne areng hakkab lõpule jõudma. Lisaks kasutab 6-aastane laps kõnet oma käitumise reguleerimiseks ja oskab tegutseda ka suuliste juhiste järgi (Männamaa & Marats, 2009b).

Lapse vanuseliste eeldatavate tulemuste järgi kasutab 5-aastane laps kõnes erinevaid iseloomuomadusi ja hinnanguid väljendavaid nimisõnu ning 6-aastane laps kasutab kõnes õigesti sihilisi ja sihituid tegusõnu, lisaks nimetab ühe õpitud kategooria piires vähemalt kaks sõna (nt lilled, puud jne) ning oskab nimetada ja kirjeldada talle tuttavaid puid, lilli, puu- ja köögivilju (Hallap & Padrik, 2008b).

5-aastase lapse kõnel aitab areneda korduvalt kuuldud juttude taastamine, kas piltide abiga, teksti ümber jutustamine (Hallap & Padrik, 2008) või ümbritseva keskkonna toel jutu taastamine. Sõnavara arendamise seisukohalt on oluline lasta lapsel ise jutt välja mõelda, et laps võtaks täiskasvanu mõningasel toel aktiivsesse kasutusse uued või varem vähem kasutatud sõnad (Hallap & Padrik, 2008a; Karlep, 2003a). 6-aastasel lapsel võiks lasta ka kuuldud jutu põhjal tegelasi iseloomustada, sest ta suudab eristada olulist ebaolulisest ning olulist teavet ka edasi anda, ehkki olulisuse printsiip on lapseti erinev. See tähendab, et laps toob välja selle, mida just tema oluliseks peab (Hallap & Padrik, 2008a). 6-aastase lapse sõnavara koosneb ca 15000 sõnast ning meenutab täiskasvanu kõnet (Leuska, A, s.a.).

Sõnavara

Kuna sõnavara on lugemise üheks osaoskuseks, on enne lugema hakkamist oluline mõista loetud sõnade tähendusi (Karlep, 2003a). Tekst ning edasiantav (ja oluline) info on

kodeeritud tähtedesse, sõnadesse ja lausetesse, millest on vaja lugedes aru saada (Kärtner, 2000). Lugemisoskuse omandamise tähtsust rõhutab ka Eesti tuntud lastekirjanik Aino Pervik, kes ütleb, et lugemine laiendab silmaringi (Penjam, 2006). Selleks, et laps saaks hakata tähti sõnadeks kokku veerima, on vajalik sõnavara olemasolu.

Sõnavara esmane omandamine toimub spontaanse suhtlemise käigus ning aktiivsesse sõnavarasse aitab lapsel uusi sõnu kinnistada näiteks loetu või kuuldu kommenteerimine, sõna selgitamine ning ka sõnade kuulmine kõnes (Karlep, 2003b). Sealjuures peab tähelepanu pöörama sõnade õigele hääldusele, seda eriti täpitähtede puhul (Saarso, 2000). Sõnas sisalduvate häälikute õigesti kuulmine on oluline, sest see aitab (uusi) sõnu ära tunda ning on abiks (uute) sõnade kombineerimisel (Chanell, Loveall & Connors, 2012). Sõnavara suurendamise eesmärgil sõna- jms mängude mängides tuleks kasutada sünonüüme (jānes=haavikuemad jne) ning uut sõna hääldades on oluline lapsele otsa vaadata, et laps lisaks kuulmisele näeks ka huulte liikumist sõna hääldamisel (Lovaas, 1998).

Novek (2008a) kirjutas, et enne jutu kuulamist tuleb lastele lahti seletada nende jaoks võõrad sõnad, sest lapsed ei saa aru jutust, kus esinevad sõnad, millede tähendusi nad ei tea. Samale järeldusele jõudsid ka McGee & Schickendanz (2007), kelle uurimus kinnitas, et laps mõistab teemakäsitlust paremini, kui eelnevalt on lapse jaoks võõrad sõnad lahti seletatud, sest sünonüümide kasutamine on 5-aastaselt lapsel piiratud ning alles kujuneb arusaamine, et mõnel sõnal võib olla mitu tähendust (Hallap & Padrik, 2008b).

Sõnavara suurus, sh otseste ja kaudsete tähenduste mõistmine, on üheks lugema õppimise osaoskuseks (Kärtner, 2000). Ent enne lugema õppimist peab laps suutma eristada, ära tunda ja ka kasutada emakeele häälikuid ning valdama nii sõnavara, keele grammatilisi vorme ning lausemalle (Hallap & Padrik, 2008b). Kuna sõnavara on keele kõige muutlikum osa, moodustavad põhisõnavara keeles kõige sagedamini tarvitavad ja vajalikumad sõnad, mille alusel jaguneb sõnavara aktiivseks (sõnad, mida kasutatakse) ja passiivseks (sõnad, millest aru saadakse, aga ei kasutata) (Saarso, 2000).

Sõnavara suurendamine

Sõnavara suurendamiseks soovib Karlep (2003a) kasutada erinevaid võtteid :

- sõnade esitamine praktilise tegevuse käigus;

- suunatud vaatlusele toetuv sõnade esitamine koos seletusega;
- piltide tajumisele toetuv sõnaseletus.

Praktilise tegevuse käigus sõnade esitamine ja suunatud vaatlusele toetuv sõnade esitamine koos seletusega sõltuvad tajust. Lapsel peab tekkima silmade ette kujutluspilt, et pildil olevat eset ja sõna kokku viia ning piltide tajumisele toetuv sõnaseletus eeldab mälu rakendamist (Karlep, 2003a). Laste vähene väljas mängimine on viinud selleni, et lastel on raske looduslast sõnavara omandada ning seetõttu on raskenenud ka looduslike terminite kasutuselevõtt (Malone, 2007; Novek, 2008b), aga kuna meie kultuuriruumis on loodusel suur tähtsus, aitavad erinevad loodusteemalised kirjanduspalad lastel paremini mõista ümbritsevat (Brügge et al., 2009).

Kujutlustel on väga oluline osa sõnavaraõpetuses – need on sõnavaraõpetuse teoreetiliseks baasiks nagu ka ümbritsevate objektide tajumine ja rühmitamine. Tajutavate objektide verbaliseerimiseks kasutatakse erinevaid ülesandeid: täiskasvanu sooritab ise mingi toimingut ja kommenteerib seda või lapsed täidavad ülesandeid matkides, täiskasvanu kommentaaride saatel ja täiskasvanu küsib lapselt juurde suunavaid küsimusi (Karlep, 2003a). Kuigi 5-6aastased lapsed ei toetu enam niipalju nägemis-ruumilisele infole kui nooremad lapsed (Kikas, 2008), on info vahetu visualiseerimine sõnavara suurendamise eesmärgil siiski oluline (Karlep, 2003b). Gamliel ja Kreiner (2013) leidsid, et uute sõnade visuaalne näitamine on konkreetsem ning lihtsamini jälgitav kui suulisel teel sõnade seletamine, mistõttu teeb uute sõnade vahetu visualiseerimine sõnade tähenduse lastele arusaadavaks.

Piltide tajumine eeldab mälu rakendamist (Karu & Laane, 2008) ning et kokku viia sõna ja objekti, kasutatakse samalaadseid töövõtteid, mida eelpool kirjeldatud taju ja sõna kokkuviiamiseks. Täiskasvanu seletab, annab verbaalseid juhiseid leidmaks piltidelt esemeid (näiteks leida üles kõik metsloomad ja neid nimetada) ning piltidele järgneb suunatud vaatlus (Karlep, 2003a) koos täiskasvanu poolt esitatavate suunavate küsimustega.

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on ühe eesmärgina kirjas, et kuueaastane laps tajub ümbritsevat maailma terviklikult ning tunneb huvi lugemise ja lastekirjanduse vastu, lisaks märkab nähtusi ja muutusi looduses. Kuna lastel puuduvad taustteadmised jutu kuulamisel (Mantzicopoulos & Patrick, 2013), võib jutus olev peamõte otsese sõnastuse puudumisel kaduma minna (Karlep, 2003a). Seetõttu on oluline ka lastele tundmatute sõnade õige hääldamine (Kärtner, 2000) ning tähenduse selgitamine, et laps jutu mõttest aru saaks (McGee & Schickendanz, 2007). Sõnavara aitab suurendada ka

lastekirjandus, sest raamatutes olevate piltide kaudu ning erinevate kirjanduspalade ette lugemisega saab huvi tekitada looduse vastu.

Sõnavara suurendamine loodust kaasates

Mitmed autorid (Klein, 2008; Kos & Jermain, 2013; Maynard & Waters, 2007) on oma uurimustes jõudnud tõdemuseni, et tihti jätavad õpetajad õueala pakutavad looduslikud võimalused õppimiseks kasutamata. Abel (2010) ja Raudsik (2013) lisasid, et õpetajate arvates pole lasteaia alal looduse käsitlemiseks kas võimalusi ja/või vahendeid ning ümbritseva ärakasutamine õppetöös on keeruline, sest õpetajatel napib oskusi õuealal pakutava kasutamiseks. Õpikeskkond peab toetama lapse arengut, ergutama õppimist ja pakkuma lapsele igakülgset heaolutunnet (Raadik, 2009) ning kuna laps on seitsmenda eluaastani katse-eksitusmeetodil õppija (Nugin, 2013), on just looduses viibimine erinevaid meeli ergutav ja innustab teadmisi ammutama (Brügge et al., 2008). Lisaks annab looduses viibimine laste jaoks õpitavale suurema väärtuse, sest lapsed saavad kasutada, tunda, nuusutada ja ehk ka maitsta objekte enda ümber (Dyment, 2005).

Ka riikliku õppekava (2008) 4. peatüki § 13 näeb ette 6-aastaste laste ühe tunnetus- ja õpioskusena tahet õppida, uurida, esitada küsimusi, katsetada ja avastada ning kuna kõike eelnimetatut pakub õues õppimine, tuleks õppetegevustes kasutada loodust ning võimalusel ka looduses viibida, kuna loodus ise ongi koht, mis õppimisel aitab (Sarv, 2008). Loodust tegevustes kasutades saab laps koheselt näha reaalselt taime vms, sest uue sõna tähenduse mõistmiseks on vajalik visuaalne pilt silmade ees (Gerjets, Scheiter & Schuler, 2012). Ümbrusest vahetute objektide leidmine soodustab uute sõnade kinnistamist, sest sõnavara suurendamiseks on oluline vahetu visualiseerimine (Karlep, 2003b).

Olles õues, saab laps märkamatult tegeleda õppetööga. Korjates oksakesi, käbisid, kive jms, saab laps moodustada erinevaid kujundeid, numbreid, tähti, lisaks harjutada loendamist, arvutamist, jutukeste moodustamist ja palju muud. Õues viibimise eeliseks on see, et sellisel kujul õppides ei väsi laps nii kergesti, sest ta ei ole sunnitud ühe koha peal istuma, vaid saab ise tegutsedes aktiivne olla ja avastada. Tänu sellele muutub õppimine positiivseks kogemuseks ka neile, kel siseruumides õppetööga tegelemine õnnestuda ei taha (Dyment, 2005). Positiivne on veel see, et õues tegutsedes on laps vahetus kontaktis ka oma kultuurse pärandiga – just kodukohale omased taimed, loomad jms ümbritsevad last (MacQuirre,

Nugent & Warden, 2013) ning niimoodi õpib laps märkamatuult eristama taimi, putukaid jm looduses leiduvat ning õpib märkama ka pisematki eluvormi.

Valdkonnas *Keel ja kõne* oskab 5-6aastane laps ühe sõnavaralise arengu eesmärgina kasutada iseloomuomadusi kõnes, ning valdkond *Mina ja keskkond* näeb ette, et 5-6aastane laps oskab kirjeldada talle tuttavaid puid jms ning eelpool mainitud eesmäärke saab omavahel lõimida (Hallap & Padrik 2008b), sest õues saab objekte vahetult vaadata ning seeläbi vastavat sõnavara lastega suhtlemise teel arendada (Karlep, 2003b).

Sõnavara suurendamiseks saab kasutada erinevaid loodusteemalisi mänge. Kogumikus „Kõnearendusmängud. Õppemänge koolieelikute sõnavara ja grammatika arendamiseks“ (Karu & Laane, 2008) on mitmeid mänge, mida saab mängida loodust kaasates. Näiteks õppemänguga „Kodus, metsas, loomaaias“ saab arendada lapse sõnavara vastavalt teemale – olgu selleks siis koduaia loodus, metsas meid ümbritsev või loomaaias nähtav. Seda mängu lotovariandis mängides saab kinnistada teemakohast sõnavara ning kujundada üldmõisteid jms (Karu & Laane, 2008).

Mängu „Leia puu“ (Nesterova, 2005) raames tuleb lastel kokku viia enda käes olev puuleht lasteaia maa-alal kasvavate erinevate puude lehtedega. Nii saavad lapsed üldistada leht- ja okaspuid ning seeläbi areneb sõnavara läbi puuliikide üldistamiseks kasutatud mõistetega. Teises samateemalises mängus, „Tunne ära lehekese järgi“ (Nesterova, 2005), tuleb lastel lehe kuju järgi kindlaks teha, millise lasteaia õuealalt pärit puu leht see on. Mängu edasiarendusena saaks sorteerida lehed vastavalt puuliigile ning seejärel võiks iga laps öelda ühe sõna iga mängus kasutatud puuliigi kirjeldamiseks (nt kase tüvi on mustavalge kirju; vaher on kõrgem kui kuusk jne).

Õppemäng „Mõistatamise mäng“ (Pertels, 2011) arendab lapse kirjeldamisoskust ning kirjeldatavad asjad võetakse otse loodusest. Selle mänguga areneb iseloomustavate sõnade kasutamisoskus ja seeläbi ka sõnavara – loodusobjekti tuleb iseloomustada ilma vastava objekti nimetust kasutamata, aga selliselt, et kaasmängijatel oleks võimalik kirjelduse järgi ära arvata, mille või kellega on tegu. Nimetatud mängu edasi arendades saaks lastele õpetada sünonüüme, näiteks käbi kirjeldamiseks võiks kasutada orava sünonüümi (käbikuningas armastab seda krõbistada) ning puuliigi kirjeldamiseks samuti sünonüüme (nt kuusk=jõulupuu; sarapuu=pähklipuu jne).

Mõistatused on mängulised ja loomingulised, mistõttu sobivad hästi sõnavara suurendamiseks ja huvi äratamiseks (Voolaid, 2015). Lisaks huvi äratamisele suureneb ka

laste sõnavara, sest mõistatustes on palju sõnu, mis tavapäraselt kasutusel pole. Näiteks mõistatustes *Pikk mees, valge kasukas seljas?* (Tomingas & Villo, 2014) võib olla sõna „kasukas“ see, mille tähendust laps ei tea, sest igapäevasel kasutusel see sõna tänapäeval enam pole. Sõna „kasukas“ saab tähenduse seletamisel kasutada sünonüümina loomade karvkatete kirjeldamiseks (nt siilil on seljas okkaline kasukas). Mõistatuste äraarvamiseks peab laps suutma võrrelda ka elusolendeid eluta asjadega ning suutma nende vahele võrdlusi tõmmata, näiteks mõistatustes „*Ärkab vara, koidu ajal, lauluga sind üles ajab*“ on vastuseks kukk (Vesiaid s.a.), aga tänapäeval äratav linna asemel inimese hoopiski äratuskell. Lisaks sellele, et mõistatuste kaudu suureneb lapse sõnavara, paneb mõistus last mõtlema ka kujundlikult (Karu & Laane, 2008), mis on üheks osaks 6-aastase lapse arengus.

Uurimuse eesmärgid ja uurimisküsimused

Kos & Jermain (2013) leidsid, et tihtipeale jätavad õpetajad õueala võimalused kasutamata. Sellest tulenevalt on käesoleva uurimuse eesmärgiks välja selgitada Tartumaa lasteaiaõpetajate arvamused 5-6aastaste laste sõnavara suurendamise kohta loodust kaasates.

Kuna vahetu looduskeskkond innustab teadmisi ammutama (Brügge, Glantz & Sandell, 2008) ning seeläbi omistub ka õpitavale suurem väärtus (Dyment, 2005), püstitati uurimisküsimus *Mida tähendab õpetajate jaoks looduse kaasamine õppetöös?* Lisaks saab huvi tekitamist looduse vastu ära kasutada sõnavara suurendamise eesmärgil ümbritsevate objektide tajumise ja kujutluspiltidega (Karelp, 2003a). Sellest tulenevalt püstitati uurimisküsimused: *Milliseid tegevusi viivad õpetajad sõnavara suurendamise eesmärgil läbi ning mil viisil kaasatakse loodust sõnavara suurendamise eesmärgil?*

Meetod

Valim

Käesoleva uurimustöö valimiks olid Tartu maakonna lasteaiaõpetajad, kes töötavad praegu või on töötanud 5-6aastaste lastega. Küsitlusankeedi saatis käesoleva töö autor 23 Tartu linna ja 30 Tartu maakonnas olevasse lasteaeda elektronposti kasutades.

Lasteaedade andmed sai käesoleva töö autor Tartu linna koduleheküljelt ja Tartu maakonna kodulehelt. Välja jäid eralasteaiad ja munitsipaallasteaiad, kus tegeletakse kuni

kolmeaastaste lastega. Käesolevas uurimustöös kasutatud valim oli eesmärgist lähtuv valim (Õunapuu, 2014), sest uuringusse kaasati kõik koostööaltid Tartu maakonna 5-6aastaste laste õpetajad, lähtudes uurimustöö eesmärgist – uurida Tartu maakonna 5-6aastaste laste õpetajate arvamusi sõnavara suurendamise kohta õuesõpet kaasates. Kokku vastas ankeedile 60 lasteaiaõpetajat.

Mõõtevahend

Käesoleva uurimustöö mõõtevahendiks oli online-vormis küsitlusankeet (vt Lisa 1), mille vastajatele oli tagatud anonüümsus. Ankeet sisaldas väiteid ja avatud küsimust. Ankeedi internetiaadressi saatis töö autor laiali elektronposti abil. Ankeet koosnes seitsmest osast: esimese osa kuue väitega taheti välja selgitada, kui oluliseks peavad õpetajad lastele võõraste sõnade eelnevat tutvustamist; teise osa kuue väite eesmärgiks oli teada saada, milliseid aspekte peavad õpetajad oluliseks õues tegevusi läbi viies; kolmas osa koosnes ühest väitest, mille eesmärgiks oli välja selgitada õues läbiviidavate tegevuste sagedus ühes kuus; neljanda osa väidetega uuriti, kui oluliseks peavad õpetajad uute sõnade/mõistete kasutamist ja häälendamist; viienda osa väidete eesmärgiks oli teada saada, kuidas suhtuvad õpetajad loodusobjektide kasutamisse valdkonna *Keel ja kõne* eesmärkide saavutamiseks; kuuendas osas sisaldasid väited tegevuste kohta, mida õpetajad õuealal läbi viivad; seitsmes osa oli vabavastuse vormis, kuhu õpetajad said juurde lisada vabas vormis täiendava kommentaari või tähelepaneku. Vastamiseks kasutati Likerti-skaalat, kus vastusevariandid jäid vahemikku nõus–ei ole nõus/oluline–ei ole oluline/kindlasti–üldsegi mitte.

Protseduur

Käesoleva uurimustöö pilootuuring viidi läbi veebruaris 2016 ning sellele vastas 14 lasteaiaõpetajat. Piltootuuringus olulisi ettepanekuid ankeedi muutmiseks ei tehtud. Põhiuuring viidi läbi märtsis 2016 ning ankeedile vastas 60 lasteaiaõpetajat. Ankeet oli online-vormis ning ankeedi internetiaadressi saatis töö autor elektronposti kasutades Tartu linna ja Tartu maakonna lasteaedadesse kas direktori meiliaadressile, rühma meiliaadressile või õpetaja meiliaadressile, olenevalt lasteaia kodulehel olemaolevast infost.

Tulemused

Tulemused on esitatud vastavalt ankeedi (vt Lisa 1) osade kaupa.

Esimese osa all oli kuus väidet, mille eesmärgiks oli teada saada õpetajate arvamused võõraste sõnade (eelnevalt) tutvustamise vajalikkusest ning need väited olid esitatud Likerti-skaalal, kus vastused jäid vahemikku nõus kuni pole nõus ja iga väite kohta sai vastanud õpetaja valida ühe vastusevariandi. Kõige olulisemaks pidasid vastanud õpetajad võõraste sõnade eelnevat lahtiseletamist teema käsitlese paremaks mõistmiseks ja tuttavate sõnadega lugu kirjanduspala paremaks mõistmiseks (täpsemalt tabelis 1).

Tabel 1. Tundmatute sõnade eelneva tutvustamise vajalikkus

Tegevus	Vastanute protsent (%)			
	<i>Nõus</i>	<i>Pigem nõus</i>	<i>Nii ja naa</i>	<i>Pigem ei ole nõus</i>
Teema käsitlese parem mõistmine võõraste sõnade eelneval lahtiseletamisel	81,7%	11,7%	5%	1,7%
Tuttavate sõnadega lugu kirjanduspala paremaks mõistmiseks	81,7%	13,3%	5%	
Teema käsitlese paremaks mõistmiseks tuttavate sõnadega lugu	80%	15%	5%	
Kirjanduspala paremaks mõistmiseks võõrad sõnad eelnevalt lahti seletada	71,7%	15%	11,7%	1,7%
Sõnavara laiendamine sünonüümidega juttude abil	71,2%	23,7%	5,1%	
Tegevuse parem mõistmine kirjanduspala kaudu	62,7%	23,7%	11,9%	1,7%

Teise osa all oli samuti kuus väidet ning ka need väited olid esitatud Likerti-skaalal, kus vastusevariandid jäi vahemikku nõus kuni pole nõus ja iga väite kohta sai vastanud õpetaja valida ühe vastusevariandi. Nende väidete eesmärgiks oli välja selgitada, milliseid aspekte peavad õpetajad oluliseks õues tegevusi läbi viies. Selgus, et olulisim on vastanud õpetajate jaoks uute kogemuste saamine (täpsemalt tabelis 2).

Tabel 2. Tegevused looduse kaasamiseks õppetöösse

Tegevus	Vastanute protsent (%)				
	Nõus	Pigem nõus	Nii ja naa	Pigem ei ole nõus	Pole nõus
Uute kogemuste saamine	65%	33,3%	1,7%	0%	0%
Ümbruskonnaga tuttav olemine	58,3%	21,7%	18,3%	1,7%	0%
Aktiivne tegevus looduses	36,7%	35%	21,7%	6,7%	0%
Siseruumis looduslike vahenditega tegevuse kordamine õues	36,7%	26,7%	35%	1,7%	0%
Looduse nautimine	11,7%	21,7%	46,7%	18,3%	1,7%
Värskes õhus viibimine	11,7%	30%	43,3%	11,7%	3,3%

Kolmas osa koosnes väitest, mille eesmärgiks oli teada saada õues läbiviidavate tegevuste sagedus ühes kuus. Väited olid esitatud Likerti-skaalal ning vastusevariandid jäid vahemikku üldse mitte kuni rohkem kui kord nädalas. Käesolevast uurimusest selgus, et Tartu maakonna õpetajad kasutavad õueala tegevusi läbi viies, sest 40% vastanud õpetajatest viib tegevusi õues läbi vähemalt kaks korda kuus, 31,7% vastanutest viib õues tegevusi läbi korda nädalas, 15% vastanutest viib õues tegevusi läbi kord kuus ja 11,7% vastanutest viib õues tegevusi läbi rohkem kui kord nädalas.

Neljanda osa all oli viis väidet, mille eesmärgiks oli uurida, kui oluliseks peavad õpetajad uute sõnade/mõistete kasutamist ja nende sõnade hääldamist. Väited olid esitatud Likertiii-skaalal, kus iga väite kohta sai vastanud õpetaja valida ühe vastusevariandi ning vastusevariandid jäid vahemikku oluline kuni pole oluline. Eelpool mainitud väited koostas käesoleva töö autor selle põhjal, et uute sõnade õppimisel aitab lapsel sõnavarasse kinnistada uusi sõnu nende vahetu visualiseerimine (Karlep, 2003b) ja oluline on uute sõnade hääldamine (Saarso, 2000). Olulistemaks tegevusteks uute sõnade/mõistete kasutamisel peeti pildi abil taimega tutvudes tegevuse kordamist õues naturaaloobjekti näitel ning lapse teadmistega arvestamist õues tegevusi läbi viies (täpsemalt tabelis 3).

Tabel 3. Uute sõnade/mõistete kasutamine ja hääldamine

Tegevus	Vastanute protsent (%)			
	Oluline	Pigem oluline	Nii ja naa	Pigem ei ole oluline
Pildi abil taimega tutvudes tegevuse kordamine õues naturaalse objekti näitel	71,7%	20%	6,7%	1,7%
Õues tegevusi läbi viies lapse teadmistega arvestamine	71,7%	18,3%	8,3%	1,7%
Uute mõistete kordamine paremaks kinnistamiseks	61,7%	28,3%	8,3%	1,7%
Õues läbiviidavate tegevuste sidumine laste sõnavara suurendamisega	60%	36,7%	3,3%	0%
Looduslike vahendite kasutamisel tegevuses loodusteaduslike mõistete kasutamine	28,3%	28,3%	36,7%	6,7%

Viienda osa all oli kolm väidet, mille eesmärgiks oli uurida, kuidas õpetajad suhtuvad loodusobjektide kasutamisse valdkonna *Keel ja kõne* eesmärkide saavutamiseks. Väited olid esitatud Likerti-skaalal, kus vastaja sai valida ühe vastusevariandi iga väite kohta ning vastusevariandid jäid vahemikku kindlasti kuni üldsegi mitte.

Lasteaia õuealal leiduvaid loodusobjekte kasutavad 96,7% vastanutest iseloomustavate sõnade õppimisel, kirjeldama õppimiseks kasutavad naturaalse objekti 95% vastanud õpetajatest ning õueala loodust kasutavad sõnavara suurendamiseks 91,7% vastanutest (täpsemalt tabelis 4).

Tabel 4. Sõnavara laiendamine looduse kaasabil

Tegevus	Vastanute protsent (%)		
	Kindlasti	Pigem jah	Nii ja naa
Lasteaia õuealal leiduvate loodusobjektide toel iseloomustavate sõnade õpetamine	76,7%	20%	3,3%
Loodusobjekti kirjeldamine naturaalse objekti abil	66,7%	28,3%	5%
Lasteaia õueala looduse abil sõnavara suurendamine	65%	26,7%	8,3%

Kuuenda osa all oli viis vastusevarianti, millest viimase puhul sai õpetaja sobiva variandi ise juurde kirjutada. Kuna väited olid esitatud märkeruutudena, sai õpetaja valida kõik enda tegevusele sobivad variandid. Vastusest selgus, et üle 80% vastanutest kasutavad üldistamismänge õpitud loodusmõistete kinnistamiseks, üle 70% vastanud õpetajatest

kasutavad omadussõnade kinnistamiseks mõeldud mängu, mõistatuste lahendamist ja rühmitamismängu ning 15% vastanutest lisasid juurde veel tegevusi/mängu, mida nad kasutavad õuetegevustes (täpsemalt tabelis 5).

Tabel 5. Õuealal läbiviidavad tegevused sõnavara suurendamiseks

Tegevused	Vastanute protsent (%)
Üldistamismängud õpitud loodussõnade kinnistamiseks	86,7%
Omadussõnade kinnistamiseks mõeldud mängud	78,3%
Rühmitamismängud	75%
Mõistatuste lahendamine	73,3%
Muu	15%

Seitsmes osa oli vabavastuse kast, kuhu õpetajad said kirjutada omapoolseid tähelepanekuid vms. Seda varianti kasutas üheksa vastanud õpetajat. Kommentaarid on esitatud vastamise järjekorras:

- Õu peab vastama tegevuse sisule;
- Õues saab läbi viia kõiki tegevusi neid omavahel lõimides;
- Paremad tingimused liikumismängudeks;
- Õues õppida on vahva;
- Lastele meeldib õues õppida ja tegutseda;
- Õuesõpe on igati tänuväärne ja teen seda igas õppeaine alaliigis tihti, nii lasteaia õuealal kui ka väljaspool seda. Käime palju looduses ja ka muuseumites;
- Toon mitmeid looduslikke materjale (nt käbid, sammal, pungades oksad) ka siseruumidesse, et õues õpitud teadmised (sh sõnavara) kinnistuksid toas pideva vaatluse toel;
- Looduses viibides on oluline nii õppimine kui looduse nautimine ehk looduse nautimine õppimise kaudu. Samamoodi ei saa öelda, et olulisem on värskes õhus viibida kui õppida, vaid oluline on värskes õhus lastega viibides tuua sisse ka õpetuslik moment;
- Võõraste sõnade seletamisel on parem selgitada sõnade tähendust lugemispala lugedes, mitte eelnevalt. Sel moel tekib parem seos sõna ja teksti vahel, lapsel ei pruugi eelnev selgitus meelde jääda.

Arutelu

Käesoleva uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada Tartu maakonna lasteaiaõpetajate arvamused 5-6aastaste laste sõnavara suurendamise kohta loodust kaasates. Uurimuse keskseteks küsimusteks on, mida tähendab õpetajate jaoks looduse kaasamine õppetöös, milliseid tegevusi õpetajad sõnavara suurendamise eesmärgil läbi viivad ja mil viisil kaasatakse loodust sõnavara suurendamise eesmärgil.

Esimeseks uurimisküsimuseks on *Mida tähendab õpetajate jaoks looduse kaasamine õppetöös?* Eelmainitud uurimisküsimuse koostas käesoleva töö autor tuginedes Brügge et al., (2008) teosele, kus autorid kirjutasid ise avastamisest ning meelelisest õppimisest kui õues õppimise olulisest osast. Tulemustest selgus, et Tartumaa õpetajad seostavad eelkõige looduse kaasamist õppetööga uute kogemuste saamiseks. Enamus vastanud õpetajatest olidki nõus ankeedis (vt. Lisa 1) esitatud väitega, et looduse kaasamine õppetöösse tähendab uute kogemuste saamist. See ühtib Brügge et al., (2008) kirjapanduga, et looduses viibimine ergutab erinevaid meeli ja innustab teadmisi ammutama. Eriti oluline on uute kogemuste saamine ise kogemise näol just eelkoolieas, sest laps on kuni seitsmenda eluaastani katseeksitusmeetodil õppija (Nugin, 2013) ning seetõttu õpib ta paremini oma kogemustest lähtuvalt. Ka Dymment (2005) viitas mitmetele uuringutele, mis on tõestanud, et õues õppimine annab laste jaoks õpitavale suurema tähenduse kui tubases õpikeskkonnas sama asja õppimine.

Suur osa vastanud õpetajatest pidasid looduse kaasamiseks ka naturaaloobjekti kasutamist uute mõistete kinnistamisel ning vahetu visualiseerimine on sõnavara õppimise kohalt oluline (Karlep, 2003b), sest kokku tuleb viia ümbritsevad objektid ja lapsel tekkinud kujutluspildid (Karlep, 2003a).

Samuti arvasid vastanud, et loodust õppetöösse kaasates on oluline olla ümbruskonnaga tuttav, sest õpikeskkond peab toetama lapse arengut, ergutama õppimist ja pakkuma lapsele igakülgset heaolutunnet (Raadik, 2009) ning olema sealjuures ka turvaline ja lapsele tuttav. Katseeksitusmeetodil ise õppimine ja kogemine on tähtis, sest laste jaoks annab looduses viibimine õpitavale suurema tähenduse (Dymment, 2005).

Ka õues tegevuste läbiviimine on Tartumaa õpetajate arvates oluline, sest õpetajad viivad looduse kaasamiseks tegevusi läbi õues kaks korda kuus, sest õues olev õpikeskkond toetab lapse arengut, ergutab õppimist ja pakub igakülgset heaolutunnet (Raadik, 2009).

Lisaks annab looduses viibimine laste jaoks õpitavale suurema väärtuse, sest lapsed saavad kasutada, tunda, nuusutada ja ehk ka maitsta objekte nende ümber (Dyment, 2005).

Teiseks uurimisküsimuseks on *Milliseid tegevusi viivad õpetajad sõnavara suurendamise eesmärgil läbi?* Toetudes käesoleva uurimuse tulemusele võib väita, et Tartu linna ja Tartu maakonna 5-6aastaste laste õpetajad viivad sõnavara suurendamiseks läbi erinevaid tegevusi: õpetajad kasutavad üldistusmänge õpitud (loodus)mõistete ja omadussõnade kinnistamiseks, lisaks kasutatakse veel rühmitamismänge antonüümide/sünonüümide kinnistamiseks ja mõistatuste lahendamist. Mõned õpetajatest lisasid juurde erinevaid tegevusi, mida nad läbi viivad: orienteerumine, erinevad katsed, looduslikust materjalist meisterdamine, loodusega seotud liikumismängud, erinevad kunstitegevused, häälimisharjutused ja luuletused.

Ka aitab kirjanduspalade valik, sh võõraste sõnade eelnev lahtiseletamine (McGee & Schickendanz, 2007) lapsel paremini mõista teema käsitlust ning seeläbi saab suurened ka lapse sõnavara ning suur osa vastanud õpetajatest kasutab ära lasteaia õuealal leiduvaid loodusobjekte, et õpetada iseloomustavaid sõnu. Uusi mõisteid saab ka vahetult visualiseerida ning nii saavad uued sõnad kinnistuda lapse sõnavarasse (Karlep, 2003a). Sõnaline ja nn pildiline töö peaks esinema koos, sest pildid annavad sõnadele toe ja sisu (Novek, 2008b).

Mäng on olulise tähtsusega tegevus lapsepõlves, kuna mängu kaudu saavad lapsed teadmisi neid ümbritsevast maailmast (Niilo, Kikas, 2008). Käesoleva töö autori arvates soodustavad erinevad üldistamismängud ka laste arutlemisoskust, mille kaudu suureneb sõnavara. Eelpool mainitu põhjal on käesoleva töö autor arvamusel, et mitmesugused üldistamismängud on erinevate (loodus)mõistete kinnistamiseks head just sõnavara suurendamise seisukohalt.

Kolmandaks uurimisküsimuseks on *Mil viisil kaasatakse loodust sõnavara suurendamise eesmärgil?* Tulemustest selgus, et rohkem kui pool ankeedile vastanud õpetajatest kasutavad lasteaia õuealal leiduvat loodust sõnavara suurendamise eesmärgil, lisaks kasutatakse lasteaia õuealal leiduvaid loodusobjekte lastele iseloomustavate sõnade õpetamiseks, eelistatakse kasutada loodusobjekti kirjeldama õpetamiseks naturaalsoobjekti ja kasutatakse lasteaia õueala loodust sõnavara suurendamiseks. Kuna huvi looduse vastu saab tekitada ka erinevate loodusteemaliste kirjanduspaladega (Brügge et al., 2008), sobivad vahetuks kujutluste loomiseks ja ümbritsevate objektide tajumiseks (Karlep, 2003a) lasteaia alal leiduv loodus. Olgugi, et 5-6aastased lapsed ei toetu enam niipalju nägemis-ruumilisele

infole kui nooremas eas olevad lapsed (Kikas, 2008), on sõnavara suurendamise eesmärgil siiski oluline info vahetu visualiseerimine (Karlep, 2003b), sest laste mõistete kujunemise jaoks on olulised nähtavad ja koetavad tunnused ning sellest tulenevalt ongi hea lasteaia õueala õppimisse kaasata. Igapäevaselt õues viibides on ümbritsev keskkond lastele tuttav ja omane ning õpitud mõisted on alati nähtaval, vajadusel ka käega katsutavad. Huvi tekitamist looduse vastu kirjanduspalade ning nende illustratsioonide kaudu (Brügge et al., 2008) saab kasutada sõnavara suurendamise eesmärgil ümbritsevate objektide tajumise ja kujutluspiltidega (Karlep, 2003a), sest uute sõnade õppimise puhul aitab lapsel sõnavarasse kinnistada uusi sõnu nende vahetu visualiseerimine (Karlep, 2003b).

Uurimuse olulisemad tulemused:

- Teema käsitlemise paremaks mõistmiseks on oluline võõraste sõnade eelnev lahtiseletamine;
- Tuttavate sõnadega lugu on tähtis kirjanduspala paremaks mõistmiseks;
- Uute kogemuste saamine on looduse kaasamisel õppetöösse oluline;
- Pildi abil taimega tutvudes korratakse tegevust õues naturaalse objekti näitel;
- Õues tegevusi läbi viies tuleb arvestada lapse olemasolevate teadmistega;
- Lasteaia õuealal leiduvate loodusobjektide näitel iseloomustavate sõnade õpetamine;
- Sõnavara suurendamiseks viiakse läbi enim üldistamismänge õpitud loodusemõistete kinnistamiseks.

Uurimuse piirangud. Antud uurimus ei luba teha põhjapanevaid järeldusi Tartumaa lasteaiaõpetajate arvamustest 5-6aastaste laste sõnavara suurendamise kohta loodust kaasates, sest valim oli väike. Uurimuses osalemine oli vabatahtlik ning kuna õpetajate töökoormus on suur, vastas vaid 60 õpetajat.

Kuna sõnavara suurendamine on oluline, võiks teha sarnaseid uuringuid ka teisteski maakondades. Eraldi võiks võrrelda linnas asuvate lasteaedade õpetajate arvamusi sõnavara suurendamise kohta loodust kaasates maakohtades töötavate kolleegide arvamustega.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kasutatud kirjandus

- Abel, E. (2010). *Tallinna lasteaedade õpetajate ja juhtkonna arvamus õuekeskkonna kasutamisest igapäevases õppe- ja kasvatustöös*. Publitseerimata magisritöö. Tartu Ülikool.
- Brügge, B., Glantz, M. & Sandell, K. (2008). *Õuesõpe*. Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Buinitškaja, M. (2014). *Õuesõppe ja keelekümbelusmeetodite kasutamine lasteaias vanemas rühmas*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Channell, M. M., Loveall, S.J. & Connors, F. A. (2012). Strengths and weakness in reading skills of youth with intellectual disabilities. *Research in Developmental Disabilities*, 34, 776-787.
- Dyment, J. E. (2005). Green School Grounds as Sites for Outdoor Learning: Barriers and Opportunities. *International Research in Geographical and Environmental Education*. (14) 1.
- Gamliel, E. & Kreiner, H. (2013). Is a Picture Worth a Thousand Words? *The Interaction of Visual Display and Attribute Representation in Attenuating Framing Bias*. *Judgement and Decision Making*, 8(4), 482-491.
- Gerjerts, P., Scheiter, K. & Schuler, A. (2012). Verbal Descriptions of Spatial Information Can Interfere With Picture Processing. *Psychology Press*, 20(7), 682-699.
- Hallap, M. & Padrik, M. (2008a). *Lapse kõne arendamine. Praktilisi soovitusi kõnelise suhtlemise kujundamiseks*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Hallap, M. & Padrik, M. (2008b). Valdkond „Keel ja kõne“. Kulderknup, E. (Koost.) *Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad*. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. OÜ Greif.
- Karlep, K. (2003a). *Kõnearendus. Emakeele abiõpe II*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Karlep, K. (2003b). *Õigekirjaõpetusest suhtlemisõpetuseni. Haridus kõigile*. Tartu Ülikooli Eripedagoogika osakond. Tartu Ülikooli Kirjastus.

- Karu, H. & Laane, L. (2008). *Kõnearendusmängud. Õppemänge koolieelikute sõnavara ja grammatika arendamiseks*. Tartu, AS Atlex.
- Kibal, M. (2014). *Õppematerjal keele ja kõne õpetamiseks 2-3-aastastele lastele õuesõppe tegevuste abil*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Kikas, E. (2008). Tunnetusprotsesside areng. *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Klein, A. S. (2008). Children Are born to be Outside and Wilde – Not Stuck Inside and Mild. *Early Childhoodnews*. Külastatud aadressil http://www.earlychildhoodnews.com/earlychildhood/article_view.aspx?ArticleId=479
- Kos, M. & Jermain, J. (2013). Provisions for outdoor play and learning in Slovene preschools. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 13(3), 189-205.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava*. (2008). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Kärtner, P. (2000). Lugemisoskuse arendamine. Tallinn: TEA kirjastus.
- Leuska, A. (2010). Varane lapseiga. Külastatud aadressil http://www.lvrkk.ee/kristiina/Anu_Leuska/oo/varane_lapseiga.html
- Lovaas, O. (1998). *Arenguhälbega laste õpetamine: raamat minule*. Tartu: Eesti Autismiühing.
- Raudsik, L. (2013, mai 28). Õuesõpe – loodus kui võimalus. *Lasteaed*. Külastatud aadressil <http://www.lasteaed.net/2013/05/28/ouesope-loodus-kui-voimalus/>
- MacQuarrie, S., Nugent, C. & Warden, C. (2013). Learning with nature and learning from others: nature as setting and resource for early childhood education. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*. 15(1), 1-23.
- Malone, K. (2007). The bubble-wrap generation: children growing up in walled gardens. *Environmental Education Research*, 13(4), 513-527.

- Maynard, T. & Waters, J. (2007). Learning in the outdoor environment: a missed opportunity? *Early Years*, 27(3), 255-265.
- Mantzicopoulos, P. & Patrick, H. (2013). Do Caterpillars Eat Cake? *Educational Leadership. Tackling Informational Text*, 71(3).
- McGee, L. M. & Schickedanz, J. A. (2007). Repeated interactive read-alouds in preschool and kindergarten. *The Reading Teacher*. 60(8), 742-751.
- Männamaa, M. & Marats, I. (2009a). Kuues eluaasta (60-72 kuud). Kulderknup, E. (Koost.) *Üldoskuste areng koolieelses eas*. Tallinn: Kirjastus Studium.
- Männamaa, M. & Marats, I. (2009b). Seitsmes eluaasta (72-84 kuud). Kulderknup, E. (Koost.) *Üldoskuste areng koolieelses eas*. Tallinn: Kirjastus Studium.
- Nesterova, T. (2005). Aastaajad. Muutused taimeriigis. Aher, S & Tuusti, A. (Koost.) *Aiatuuliku askeldused. Keskkonnategevusi lasteaias*.
- Niilo, A. & Kikas, E. (2008). Mäng. Kikas, E. (Toim.). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Novek, M. (2008a). Muinasjutupildid. *Lasteaialapse kõnehäälde raskused, kõnetakistused ja alakõne*. Kirjastus Ilo.
- Novek, M. (2008b). Mõtlemine piltide ja sõnadega. *Lasteaialapse kõnehäälde raskused, kõnetakistused ja alakõne*. Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Nugin, K. (Koost.) (2013). *Üldõpetuse rakendamine lasteaias*. Tartu: AS Atlex.
- Padrik, M. & Hallap, M. (2008). Keel ja kõne: kuulamine ja kõnelemine, lugemine ja kirjutamine. E. Kikas (Toim.). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Penjamin, T. (2006, 22. detsember). Kirjanikuga lastest ja kirjandusest. *Õpetajate Leht*, lk 1.
- Pertels, T. (2011). Mõistatamise mäng. Järvela, G. (Toim.) *Õuesõppe mängude kogumik*. Vapramäe-Vellavere-Vitipalu Sihtasutus.

- Raadik, S. (2009). *Õpime õues mängides*. Tallinn: Kirjastus Ilo
- Saarso, K. (2000). *Sõnavara õpetamine*. Tallinn: TEA kirjastus.
- Sarv, M. (2008). Miks on hea üks päev nädalas õues õppida? Külastatud aadressil
<http://mikksarv.blogspot.com/2008/12/miks-on-hea-ks-pev-ndalas-ues-ppida.html>
- Smith, P. K., Cowie, H. & Blades, M. (2008). *Laste arengu mõistmine*. (Neljas trükk).
Tallinna Ülikool.
- Tomingas, S. & Villo, S-A. (Koost.). (2014). *Eesti mõistatuste, vanasõnade ja kõnekäändude raamat*. Tallinn: TEA kirjastus.
- Vesiaid, V. (s.a.). Talupere äratuskell. Aher, S. (Koost.) *Aiatuuliku askeldused II. Juhiseid keskkonnamängudeks ja -tegevusteks lasteaias*.
- Voolaid, P. (2015). *Vanasõnade ja mõistatuste arvukirev maailm*. Publitseerimata ettekanne.
- Õunapuu, L. (2014). *Valimi koostamise tõenäosuslikud ja mittetõenäosuslikud meetodid*.
Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimusviis sotsiaalteadustes. Külastatud aadressil
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf

Lisa 1. Ankeet lasteaiaõpetajale

Hea Tartu linna ja Tartu maakonna lasteaiaõpetaja!

Olen Tartu Ülikooli koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekaval õppiv tudeng Helena Rööpman ning enda uurimustöös käsitlen 5-6aastaste laste sõnavara laiendamise võimalusi õuesõppe tegevuste kaudu. Mul oleks siiralt hea meel, kui leiaksite ankeedi täitmiseks 10-15 minutit, sest Teie arvamus aitab oluliselt paremini mõista õuesõppe lõimumise osakaalu teiste valdkondadega.

Käesolev küsimustik on anonüümne ning vastuseid kasutatakse ainult käesoleva töö raames.

Küsimuste ja/või probleemide korral saab minuga ühendust meiliaadressil

helenaorav@hotmail.com

Ette tänades

Helena Rööpman

1. Väidete eesmärgiks on välja selgitada lastele tundmatute sõnade eelnev tutvustamise vajalikkus.

Laps mõistab teema käsitlust paremini, kui eelnevalt olen lapse jaoks tundmatud sõnad lahti seletatud.

☐ nõus ☐ pigem nõus ☐ nii ja naa ☐ pigem ei ole nõus ☐ ei ole nõus

Laps mõistab kirjanduspala paremini, kui eelnevalt olen lapse jaoks tundmatud sõnad lahti seletatud.

☐ nõus ☐ pigem nõus ☐ nii ja naa ☐ pigem ei ole nõus ☐ ei ole nõus

Laps mõistab teema käsitlust paremini, kui lugu on lapsele tuttavate sõnadega.

☐ nõus ☐ pigem nõus ☐ nii ja naa ☐ pigem ei ole nõus ☐ ei ole nõus

Laps mõistab kirjanduspala paremini, kui lugu on lapsele tuttavate sõnadega.

☐ nõus ☐ pigem nõus ☐ nii ja naa ☐ pigem ei ole nõus ☐ ei ole nõus

Lapse sõnavara aitavad laiendada sünonüümidega jutud.

☐ nõus ☐ pigem nõus ☐ nii ja naa ☐ pigem ei ole nõus ☐ ei ole nõus

Laps mõistab tegevust paremini, kui tegevus haakub kirjanduspalaga.

☐ nõus ☐ pigem nõus ☐ nii ja naa ☐ pigem ei ole nõus ☐ ei ole nõus

2. Väidete eesmärgiks on välja selgitada, milliseid aspekte peate oluliseks õues tegevusi läbi viies.

Looduse kaasamisel õppetöösse on oluline ümbruskonnaga tutvav olla.

☐ nõus ☐ pigem nõus ☐ nii ja naa ☐ pigem ei ole nõus ☐ ei ole nõus

Looduses viibides pole oluline õppimine vaid looduse nautimine.

☐ nõus ☐ pigem nõus ☐ nii ja naa ☐ pigem ei ole nõus ☐ ei ole nõus

Värskes õhus viibimine on olulisem kui looduses õppimine.

☐ nõus ☐ pigem nõus ☐ nii ja naa ☐ pigem ei ole nõus ☐ ei ole nõus

Looduse kaasamine õppetöösse tähendab aktiivset tegevust looduses.

☐ nõus ☐ pigem nõus ☐ nii ja naa ☐ pigem ei ole nõus ☐ ei ole nõus

Looduse kaasamine õppetöösse tähendab uute kogemuste saamist.

☐ nõus ☐ pigem nõus ☐ nii ja naa ☐ pigem ei ole nõus ☐ ei ole nõus

Siseruumis erinevate looduslike vahenditega läbiviidud tegevusi kordan õues.

☐ nõus ☐ pigem nõus ☐ nii ja naa ☐ pigem ei ole nõus ☐ ei ole nõus

3. Õues läbiviidavate tegevuste sagedus.

Õues viin tegevusi läbi

☐ üldse mitte ☐ mitte rohkem kui kord kuus ☐ kaks korda kuus ☐ kord nädalas ☐ rohkem kui kord nädalas

4. Väidete eesmärgiks on uurida, kui oluliseks peate uute sõnade/mõistete kasutamist ja hääldamist.

Pärast pildilt taime osa(de)ga tutvumist kordan õues taime näitel, et uus mõiste kinnistuks laste sõnavarasse.

☐ oluline ☐ pigem oluline ☐ nii ja naa ☐ pigem ei ole oluline ☐ ei ole oluline

Uusi mõisteid tuleb lastel lasta järele korrata sõnade paremaks kinnistamiseks.

☐ oluline ☐ pigem oluline ☐ nii ja naa ☐ pigem ei ole oluline ☐ ei ole oluline

Õues läbiviidavaid tegevusi seon laste sõnavara suurendamisega.

☐ oluline ☐ pigem oluline ☐ nii ja naa ☐ pigem ei ole oluline ☐ ei ole oluline

Tegevust õues läbiviies arvestan lapse olemasolevate teadmistega.

☐ oluline ☐ pigem oluline ☐ nii ja naa ☐ pigem ei ole oluline ☐ ei ole oluline

5. Väited on kirja pandud eesmärgiga teada saada, kuidas suhtute loodusobjektide kasutamisse valdkonna Keel ja kõne eesmärkide saavutamiseks.

Loodusobjekti kirjeldama õppimiseks kasutan võimalusel naturaaloobjekti.

☐ kindlasti ☐ pigem jah ☐ nii ja naa ☐ pigem ei ☐ üldsegi mitte

Lasteaia õueala kasutan ära sõnavara suurendamiseks.

☐ kindlasti ☐ pigem jah ☐ nii ja naa ☐ pigem ei ☐ üldsegi mitte

Lasteaia õuealal leiduvaid objekte kasutan ära iseloomustavate sõnade õppimisel.

☐ kindlasti ☐ pigem jah ☐ nii ja naa ☐ pigem ei ☐ üldsegi mitte

6. Õuealal viin läbi

☐ Omadussõnade kinnistamiseks mõeldud mängu

☐ Mõistatuste lahendamist

☐ Üldistamismänge

☐ Rühmitamismänge

☐ Muu

7. Lisaks

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Helena Rööpman

(19.10.1986)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose TARTUMAA LASTE AIAÕPETAJATE ARVAMUSED 5-6AASTASTE LASTE SÕNAVARA SUURENDAMIS KOHTA LOODUST KAASATES, mille juhendajateks on Maret Olo ja Mariannne Olbrei,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 17.05.2016